

TARIMDA YATIRIM FIRSATLARI

D İ Y A R B A K I R

Hasan MARAL
Ziraat Yüksek Mühendisi
Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi

Kasım 2010 | Diyarbakır

İÇİNDEKİLER

1.GENEL GÖRÜNÜM	5
2. BİTKİSEL ÜRETİM	11
3.HAYVANSAL ÜRETİM	15
4. TARIMSAL TİCARET	18
5.TARIMA DAYALI SANAYİ	20
6.TARIM ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN KURUM-KURULUŞLAR	25
7.KAYNAKLAR	27

KISALTMALAR

BYSD	Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği
DÇİM	Diyarbakır İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
DTİM	Diyarbakır Tarım İl Müdürlüğü
DTSO	Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası
EUROSTAT	European Statistics
GAP BKİ	GAP Bölge Kalkınma İdaresi
ICARDA	International Center for Agricultural Research in Dry Areas
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WANA	Batı Asya ve Orta Afrika Ülkeleri (West Asia&North Africa)

“Gelişen ve markalaşma yolunda hızla ilerleyen
DİYARBAKIR’da siz de yerinizi alın!”

1. GENEL GÖRÜNÜM

Tarihin tanık olduğu bereketli Diyarlar

Ⓜ Diyarbakır; medeniyetlerin doğduğu, dünyada tarımın ilk yapıldığı ve verimli tarım topraklarının varlığı nedeniyle “Bereketli Hilal” olarak anılan yerde konumlanmıştır.

Ⓜ Diyarbakır birçok ürünün “gen merkezi”dir. Bakın Almanya Köln’deki Max Planck Enstitüsünde yapılan araştırma ne diyor;

“Adem ile Havva cennetten atıldıktan sonra burada toprağı işlemeye başlamış ve ilk tarım da burada yapılmıştır. Araştırmada 68 yeni buğday çeşidi kıyaslanmış ve tüm tahılların kökeninin Karacadağ eteklerinde bugün de halen yetişen yabani buğday bitkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Dünyanın ilk arkeolojik buğdayı (Einkorn buğdayı) Karacadağ orijinelidir” (HEUN ve Diğ., 1997).

Resim 1. Ülkemizin Jeopolitik Konumu

Kaynak: TKB, 2008.

24 ülkenin yer aldığı Ortadoğu ve Kuzey Afrika (WANA Bölgesi) ile 6 ülkenin yer aldığı Orta Asya bölgesinin şu anki nüfusu 386 milyondur. Bu iki bölgedeki toplam Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) 1 trilyon 371 milyar dolardır. Yapılan çalışmalarda bu bölgelerin toplam nüfusunun 2020 yılında yaklaşık 3 kat artarak 1,1 milyara çıkacağı tahmin edilmektedir. 2000-2020 yılları arasında WANA bölgesinde 11,4 milyon ton süt açığı ve 1,5 milyon ton et açığı olması beklenmektedir. Bunun yanı sıra, bu bölgedeki tahıl ve baklagil üretim açığının 82 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (GAP BKİ, 2010; ICARDA, 1995).

Küresel ısınmanın bir sonucu olarak son yıllarda dünyada ve ülkemizde yaşanan iklim değişiklikleri iyi analiz edilerek belirlenecek stratejiler doğrultusunda yapılacak çalışmalar sayesinde, Diyarbakır, gerek hayvansal ürünler üretimi, gerekse tahıl, baklagil ve yem bitkileri üretiminde söz sahibi konuma gelecektir. Üretimin artması ile birlikte Diyarbakır yukarıda bahsedilen bölgelerin ihtiyaç duyduğu ürünlerin üretildiği tarıma dayalı ihracatın

Tarım yapmaya elverişli verimli topraklar

Tablo 2. Diyarbakır İli Arazi Kabiliyet Sınıfları

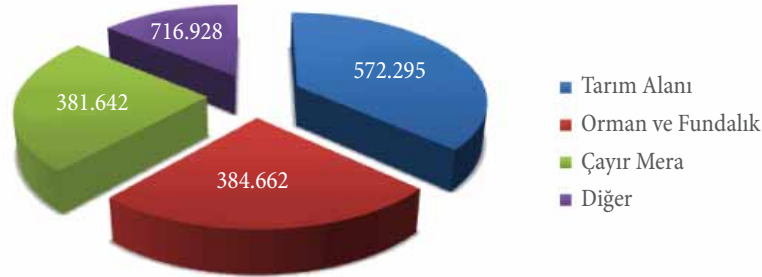
Toprak Grubu	Diyarbakır (ha)	Yüzde (%)
I. Sınıf Arazi	125.286	8
II. Sınıf Arazi	191.367	13
III. Sınıf Arazi	155.223	11
IV. Sınıf Arazi	182.817	12
V-VI-VII-VII. Sınıf Arazi	839.379	56

Kaynak: DTİM, 2009; DÇOM, 2009.

Ⓛ Diyarbakır İlinde genel arazi varlığının % 44'ü I-IV. sınıf topraklardır. Bu yapıdaki topraklar tarım yapmaya elverişli ve çoğunluğu verimli olan alanları kapsamaktadır.

Ⓛ Toprakta alkalilik ve tuz problemi bulunmamaktadır.

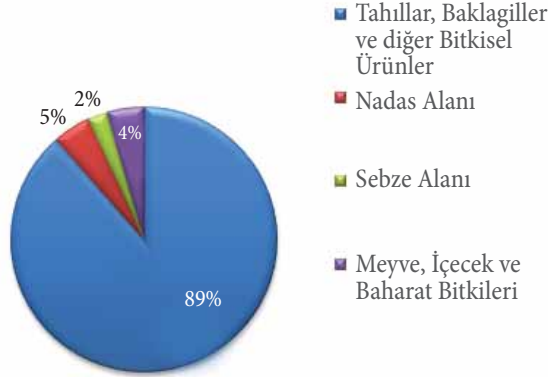
Grafik 1. Diyarbakır İli Arazi Dağılımı (ha)

Kaynak: TÜİK, 2009.

Grafik 2. Tarım Alanlarının Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2009.

- ① Tarım yapılan alanın % 89'unda tahıllar ve diğer bitkisel ürünler yetiştirilmektedir.
- ① % 5'lik alanda sebze ve meyve üretilmektedir.

*Toplam yüzölçümün % 37,4'ü sulamaya elverişli arazi
Sulamaya elverişli arazilerin % 76,1'i ekonomik olarak sulanabilir arazi*

Şekil 2- Diyarbakır İlinde Sulama

Kaynak: DSİ, 2009.

Ⓜ Diyarbakır İlinde GAP Eylem Planı'nın (2008-2012) getirdiği ivme ile birlikte sulama yatırımlarına hız verilmiştir. Planlama aşamasında olan projeler tamamlandığında toplam 443.925 hektarlık bir alan sulanabilecektir. Bu rakam şu an sulanan alanların 4 kat artması anlamına gelmektedir.

2012 yılı sonuna kadar tarım alanlarının % 65'inde arazi toplulaştırma

Ⓜ 2012 yılı sonuna kadar 371.351 ha'lık alanda arazi toplulaştırması ve tarla içi geliştirme çalışmaları yapılacaktır. Bu sayede ekonomik olarak tarımsal faaliyetleri yapmaya imkân vermeyecek biçimde parçalanmış, dağılmış ve bozuk şekilli parseller modern tarım işletmeciliği esaslarına göre ve sulama hizmetlerinin geliştirilmesi için en uygun biçimde birleştirilmiş, şekillendirilmiş ve yeniden düzenlenmiş olacaktır.

Ⓜ Toplulaştırma faaliyetleri sayesinde, Diyarbakır İlinde tarım yapılan alanların yaklaşık % 65'inde küçük, parçalı ve dağınık araziler modern tarım işletmeciliğine göre yeniden düzenlenecek; daha az zaman, işgücü ve sermaye kullanımı sağlanacak; üretim faktörlerinden en iyi biçimde yararlanılarak tarımsal üretim ve tarım işletmelerinin verimliliği arttırılacaktır.

2. BİTKİSEL ÜRETİM

Birim alandan elde edilen katma değer artışı

Ⓜ Diyarbakır'ın da içinde bulunduğu GAP Bölgesinde, sulama öncesi dönemde (1995 öncesi), kuru tarımda birim alandan ortalama 1.327,00 TL/ha katma değer elde edilirken, sulamanın başlaması ile 1995-2007 yılları arasında bu değerde % 127 artış sağlanarak 3.017,00 TL/ha yükselmiştir (GAP BKİ, 2010).

Ⓜ Ülkemizdeki buğday üretiminin % 7,7'si ve pamuk üretiminin % 6'sı.

Ⓜ Ülkemizdeki kırmızı mercimek üretiminin % 21,7'si.

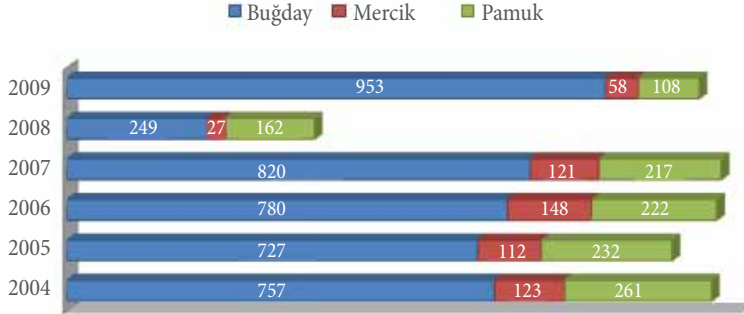
Ⓜ Tarım yapılan alanların % 73,7'sinde buğday üretimi.

Ⓜ Yıllık 110 bin ton sofralık ve 7 bin 600 ton şaraplık üzüm üretimi. Dünyaca ünlü boğazkere şaraplık üzümleri Diyarbakır ilinde yetiştirilmektedir.

Ⓜ Yıllık artış gösteren dane mısır üretimi.

Grafik 3. İlde Yetiştirilen Önemli Tarla Ürünleri (Bin Ton)

Not: 2008 yılında yaşanan kuraklık verimin düşmesine neden olmuştur.

☺ Türkiye, şuan pamuk üretiminde kendi ihtiyacını karşılayamamakta ve çeşitli ülkelerden pamuk ithal etmektedir. Diyarbakır İlinde bu konuda büyük bir potansiyel vardır. Son yıllarda sulu tarıma geçiş çalışmalarının hızlanmasıyla beraber pamuk ekimi ağırlık kazanmaya başlamıştır. GAP çerçevesinde sulama kanallarının daha hızlı devreye girmesiyle pamuk ekimi daha da artacaktır. Diyarbakır İlinde üretilen “Golda” türü pamuk Türkiye’nin en iyi pamuğudur (TÜİK, 2008).

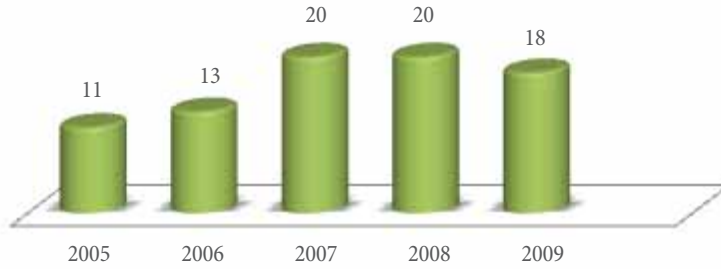
☺ Ülkemizdeki pamuk çiğdi üretiminin % 5’i.

☺ Ülkemiz yağlı tohumlu bitkiler üretimi için uygun bir vejetasyona sahip olmasına rağmen Türkiye yemeklik yağ ihtiyacını karşılamak üzere 2009 yılında 1.7 milyon ton yağlı tohum ve 940 bin ton ham yağ ithal etmiş ve tüm yağlı tohum, ham yağ ve türevleri ithalatı için 2.2 milyar dolar ödemiştir (BYSD, 2009). İthalatın önüne geçebilmek için uygun alanlarda yağlı tohumlu bitkiler üretmek zaruri hale gelmiştir. Bu konuda Diyarbakır önemli bir potansiyele sahiptir.

Sanayiye yönelik domates ve biber üretiminde artış

Grafik 4. Domates Üretimi (Bin Ton)

Kaynak: TÜİK, 2009.

Seracılığa olan rağbet ve seracılık potansiyeli

Ⓛ Diyarbakır İlinde, örtü altı üretim Türkiye'deki üretime oranla çok düşük seviyelerdedir. Üretim en fazla alçak tünel ve plastik seralarda yapılmaktadır. Yüksek ısıtma maliyetlerinden dolayı seralarda genellikle kış periyodunda üretim yapılamamakta ve seralar sadece erkencilik amacıyla kullanılmaktadır.

Ⓛ Diyarbakır İli Çermik İlçesi gibi kaplıca bölgelerinde jeotermal ısıtma kullanılarak verimli bir şekilde seracılık yapılması mümkündür. Bunun yanı sıra Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programıyla verdiği hibe destekleri, yine Bakanlığın Kooperatiflerin seracılık yatırımlarını kredilendirerek finanse etmesi bölgedeki seracılığın gelişmesi açısından olumlu çalışmalarır.

Ⓛ Bu desteklerin yanı sıra, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar kapsamında 2010 yılında kontrollü örtü altı üretim yapmak isteyen yatırımcılara % 50 oranında faiz indirimli işletme ve yatırım kredisi verilmektedir.

Organik tarım potansiyeli

Tablo 4. Diyarbakır'da Organik Tarım

	Ekilen Alan(ha)	Üretim (ton)
Diyarbakır	356	777
TRC2 Bölgesi	2.488	11.160
Türkiye	249.722	318.164

Kaynak: TÜİK, 2009; TKB, 2009.

İlimizde kullanılan pestisidler toprak ve yeraltı suyunu kirletecek miktarlarda verilmediğinden topraklarda herhangi bir pestisid kirliliğine rastlanmamıştır. Ayrıca, dağlık bölgelerde tarımsal kimyasallar kullanılmamaktadır.

- Dağlık alanlarda organik olarak kendi yetişen bitkilerin sayısının fazlalığı.
- Organik tarıma olan talebin artması, ilde organik tarıma olan ilgiyi arttırmaktadır.
- Diyarbakır İlinde organik olarak üretilen başlıca ürünler nohut (324 ton), buğday (219 ton) ve biber (217 ton)'dir. Geçiş sürecindeki ürünler sertifikalandırıldığı taktirde organik ürünlerin üretimi giderek artmaya başlayacaktır. İlimizde organik hayvansal üretim mevcut değildir. Bu boşluk kendi içinde önemli fırsatlar barındırmaktadır.

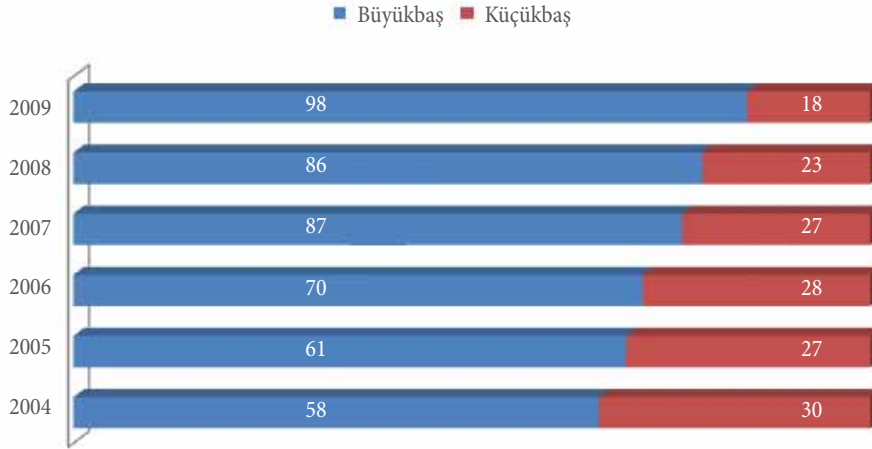
3. HAYVANSAL ÜRETİM

Hayvancılıkta önemli fırsatlar

- Ülkemizdeki küçükbaş hayvan varlığının % 2,3'ü ve büyükbaş hayvan varlığının % 2'si,
- Sığır varlığının % 12,4'ü kültür ırkı. Yıldan yıla bu sayı artmaktadır.
- Artan süt üretimi,
- Ülkemiz et üretiminin % 2,2'si,
- Zengin florayla bağlantılı zengin bir arıcılık bölgesi ve organik bal potansiyeli.

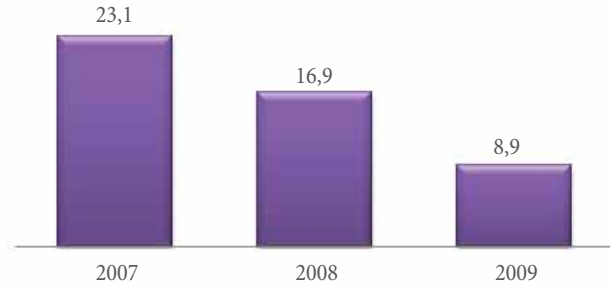

Grafik 5. Diyarbakır İlinde Süt Üretimi (Bin Ton)

Kaynak: DTİM, 2009; TÜİK, 2009.

Grafik 6. Diyarbakır İlinde Et Üretimi (Bin Ton)

Kaynak: DTİM, 2009; TÜİK, 2009.

2008 yılında yaşanan kuraklık neticesinde ülkemizdeki hayvancılık önemli bir darbe yemiş ve bunun sonucu olarak et fiyatları önemli derecede yükselmiştir. Bunun önüne geçebilmek için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı et ithalatına karar vermiştir. Bu noktadan hareketle bölgede modern yöntemler ve verimli ırklar kullanılarak yapılacak hayvancılık faaliyetlerinden yüksek gelir elde etme fırsatı bulunmaktadır.

Markalaşma yolunda Diyarbakır İpeği

Tablo 5. Diyarbakır'da İpek Böcekçiliği

	Hane Sayısı	Yaş Koza (Ton)
Diyarbakır	734	47
Türkiye	2.295	136

Kaynak: TÜİK, 2009.

Diyarbakır'da Türkiye'deki yaş kozanın 1/3'ü üretilmektedir. Diyarbakır İlinin Kulp İlçesi başta olmak üzere, Lice ve Hani İlçelerinde ipekböceği yetiştiriciliği bilinci artmış ve verimli bir üretim yapılmaya başlanmıştır. Uygulanmakta olan projeler ve tanıtım faaliyetleri sayesinde Diyarbakır İpeği markalaşma yolunda hızlı adımlar atmaktadır.

Su ürünleri yetiştiriciliği için önemli fırsatlar. 56.336 ha rezervuar yüzeyi

Baraj Rezervuarı Yüzeyleri : 50.272 ha

Gölet Rezervuarı Yüzeyleri : 1.261 ha

Akarsu yüzeyleri : 4.803 ha

Kaynak: DSİ, 2009.

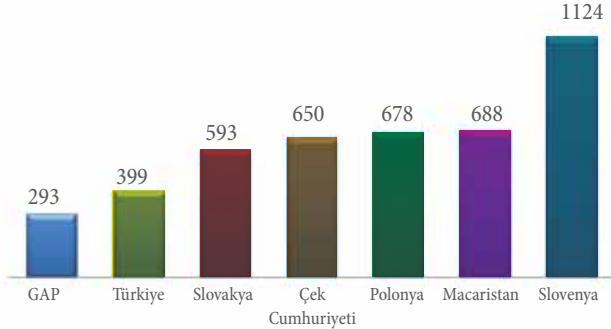
⌚ GAP'ın tamamlanmasıyla birlikte oluşacak toplam rezervuar yüzeyi 56.336 ha'dır. Diyarbakır İlindeki en büyük rezervuar yüzeyi 20.758 ha ile Silvan Barajı ve Ara Depolamaları olacaktır. İldeki su ürünleri potansiyeli akılcı bir şekilde değerlendirildiğinde, bölgenin su ürünleri üretim ve tüketimi artış gösterecek ve ulusal ekonomiye önemli bir katkı sağlanacaktır. Bu durumda, 9.200 ton/yıl balık üretimi, 14 milyon dolar gelir ve 1.800 kişi için istihdam alanı oluşturulması mümkün olabilecektir.

4. TARIMSAL TİCARET

İhracat potansiyeli ve ucuz iş gücü

⌚ Diyarbakır İlinin içinde yer aldığı GAP Bölgesi'nde iş gücü maliyetleri birçok Avrupa Ülkesi ortalamasının altındadır.

Grafik 7. GAP Bölgesi Aylık İşgücü Maliyetleri (Euro)

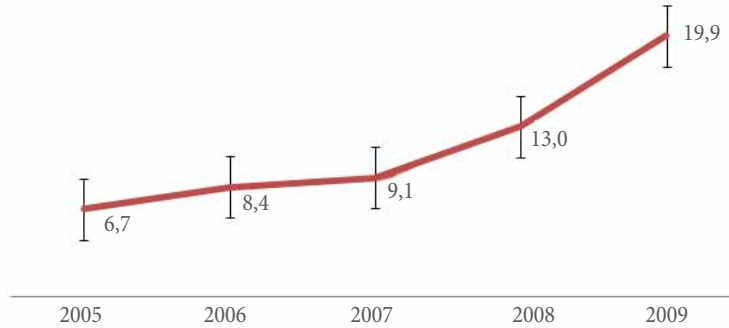
Kaynak; GAP BKİ, 2009

① Diyarbakır Ticaret Borsası'nda hububat türlerinden canlı hayvanlara kadar birçok ürün işlem görmektedir. 2009 yılındaki toplam işlem hacmi 1.432.383.162 TL'dir. En çok işlem gören ürünler 890.026.119 TL ile hububatlardır.

① Diyarbakır İlinde tarım sektörü ihracatı toplam ihracatın % 20'sini oluşturmaktadır. 2008 yılında tarım ürünleri ve tarıma dayalı mamullerin toplam ihracat miktarı 15 milyon dolar iken bu rakam 2009 yılında 23 milyon dolara çıkmıştır. İhraç edilen ürünlerin başında 19,9 milyon dolarla hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri gelmektedir. Tarıma dayalı işlenmiş ürünlerin ihracat miktarı 1,6 milyon dolar düzeyinde olmasına rağmen yıldan yıla artış göstermektedir.

Grafik 8. Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamullerine Ait İhracat Miktarları (Milyon Dolar)

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2010

Ⓛ Eski Diyarbakır-Şanlıurfa Karayolunun 25'inci km'sinde toplam 187 hektar üzerinde kurulan OSB'nin 84,4 hektarlık kısmı sanayi alanı olarak planlanmıştır. Bu alanda toplam 103 parsel mevcut olup 82 adet besi ve 21 adet süt üretim işletmesinin kurulması planlanmıştır.

Ⓛ Projenin hayata geçmesiyle söz konusu alan içinde sağlıklı, modern endüstriyel üretim gerçekleştirme imkânı doğacaktır.

Ⓛ Bu projeye, bölgede 800 kişiye istihdam sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Ⓛ Besi işletmelerinde ahırlar 50, 100 ve 200 baş hayvanı alacak şekilde planlanmış olup, süt işletmelerinde yaklaşık 2.300 ve besi işletmelerinde 5.400 hayvan barındırılması öngörülmektedir.

Ⓛ Bölgede, hayvancılık işletmelerinin yanı sıra sosyal ve idari tesisler, giriş kontrol ve dezenfeksiyon ünitesi, hayvan kliniği, park alanı, acil kesim ünitesi, yem üretimi amacı ile kurulacak tesis alanının yapılması da planlanmıştır.

Ⓛ Proje, Diyarbakır ve bölge ekonomisinin gelişiminde çok önemli bir yer tutan tarım ve hayvancılığın mevcut kapasitesinin artırılmasını hedeflemektedir.

Gıda ve tekstil alanında faaliyet gösteren bir çok sanayi kuruluşu

5.1 Gıda ve İçecek Sanayi

Ⓛ Diyarbakır'da gıda, içki ve tütün sektöründe toplam 82 firma faaliyet göstermekte olup 2.040 kişi bu alanda istihdam edilmektedir. Sanayi işletmelerinin % 15,7'sini gıda sektörü oluşturmaktadır. Sanayideki istihdamın ise % 15,3'ü gıda sektöründen gelmektedir.

④ Gıda sektörünün kendi içinde alt sektör dağılımına bakıldığında yağ, şeker ve un sanayisinin özellikle öne çıktığı görülmektedir. Yağ işletmelerinde genellikle pamuk yağı üretilmekte olup, bu alanda 12 firma faaliyet göstermekte ve toplamda 398 kişi istihdam edilmektedir.

④ İşletme sayısı bakımından şeker sektörü, un sektöründen sonra yağ işletmeleri ile aynı sırada yer almaktadır. Şeker sektöründeki işletmeler genellikle küçük ölçekte işletmelerdir.

④ İlde 6 adet et entegre tesisi bulunmakta ve bu alanda 312 kişi istihdam edilmektedir.

④ Mercimek, bulgur ve pirinç işlenmesi alanında faaliyet gösteren 5 firma bulunmaktadır.

④ Bunların dışında süt ürünleri alanında faaliyet gösteren 4 firma, yem sanayisinde 5 firma faaliyet göstermektedir.

④ Ayrıca çay, kuruyemiş gibi çeşitli gıda ürünlerinin paketlemesi faaliyetinde bulunan 10 adet firma bulunmaktadır.

④ Bunların dışında fındık kreması, toz içecek, pul biber, mısır kurutma, yumurta, tahin üretimi konularında faaliyet gösteren firmalar da mevcuttur.

5.2 Tekstil, Örmeye ve Deri Sanayi

④ Diyarbakır ilinde en fazla işletme sayısına sahip olan ve en fazla istihdam oluşturmuş sektör tekstil sektörüdür. Sektörde toplam 85 işletme faaliyet göstermekte ve 3.869 kişi istihdam edilmektedir. İşletme sayısı bakımından toplam sanayi işletme sayısının % 16,3'ünü ve istihdam bakımından toplam sanayi istihdamının % 29,1'ini oluşturmaktadır. Tekstil sektörü son 10 yılda hızlı bir gelişim göstermiştir.

④ Türkiye'de tekstil sanayi, ihracattan dolayı kazandırdığı döviz ve sağladığı yüksek istihdam ile imalat sanayinde önemli bir yere sahiptir. Ortadoğu Pazarına ve hammaddeye yakınlığı gibi avantajlarını kullanarak, İlin en büyük sorunlarından olan işsizliği azaltmak yönünde, tekstil sektöründe harekete geçirilmesi gereken büyük bir potansiyel mevcuttur.

④ Pamuk; sadece tekstil sanayisinde değil, yağ ve yem sanayisinde de kullanılmaktadır. Çırçır fabrikalarında tarladan alınan kütlü pamuğun, tesiste çekirdeğinden ayrıştırılarak elyaf halinde iplik üretimine hazır hale getirilmesi sağlanır. Aynı zamanda bu işlem sırasında elde edilen pamuk çekirdeği yağ sanayisinde, yan ürün olarak elde edilen küspe de yem sanayisinde hammadde olarak kullanılır. Pamuk üretimindeki artışa paralel olarak bu alanlarda da gelişme potansiyeli bulunmaktadır.

6. TARIM ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN KURUM-KURULUŞLAR

Yatırımın Önündeki Engelleri Kaldırmaya Hazır Kurumlar

④ Diyarbakır'da tarımın gelişmesi, tarıma yönelik yatırımların takip edilmesi ve sorunların yerinde anında çözülebilmesi için görev yapan birçok kurum- kuruluş mevcuttur. Örneğin yapmayı düşündüğünüz bir yatırım için, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırım Destek Ofislerini ziyaret ettiğinizde hem ücretsiz danışmanlık hizmeti alabilir, hem de yatırımınızın başlaması için gerekli olan bürokratik süreçlerde Yatırım Destek Ofislerinin sizin adınıza yatırımınızı kamu kurumlarında takip etmesini talep edebilirsiniz.

7. KAYNAKLAR

- BYSD (2009). “2009-2010 Sezonunda Yağlı Tohumlar ve Ham Yağ Piyasalarına Bakış Toplantısı”, <http://www.bysd.org.tr/index.php?p=news&newsid=104>, 25.07.2010.
- DÇİM (2009). “Çevre Durum Raporu”, Diyarbakır İl Çevre ve Orman Müdürlüğü.
- DSİ (2009). “Diyarbakır İli İşletmedeki Tesisler, Barajlar ve Hidroelektrik Santraller”, DSİ X. Bölge Müdürlüğü, www.dsi.gov.tr/bolge, 25.07.2010.
- DTİM (2009). “Tarım İl Müdürlüğü Brifingi”, Diyarbakır.
- DTSO (2009). “Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Brifingi”, Diyarbakır.
- EUROSTAT (2008). “Agricultural Statistics, Main Results 2007-2008”, Pocketbooks, 131 p, ISSN 1830-463X
- GAP BKİ (2009). “Investment Opportunities in Southeast Anatolian Project”. www.gap.gov.tr, Powerpoint Sunumu, Şanlıurfa
- GAP BKİ (2010). “GAP Bölgesinde Tarımda Yatırım Fırsatları Rehberi”, Şanlıurfa.
- ICARDA (1995). “Food and Feed Prospects to 2020 in the West Asia/North Africa Region” ICARDA Social Science Paper No. 2 vi 56 pp. (ICARDA, Aleppo , Syria.).
- HEUN, M., SCHAFER-PREGL, R., KLAWAN, D., CASTAGNA R., ACCERBI, M., BORGHI, B. ve SALAMINI, F., (2002). “Site of Einkorn Wheat Domestication Identified by DNA Fingerprinting”, Science, Vol: 278, Page: 1312-1314
- KGM (2010). “Karayolları Genel Müdürlüğü, Mesafe Cetveli”, <http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Root/Uzakliklar.aspx>, 27.09.2010
- TİM (2010). “İhracat Rakamları”, http://www.tim.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=625&Itemid=135, 01.06.2010.
- TKB (2008). “Büyüyen Türkiye’de Tarımın Geleceği ve Avantajları”, www.tarim.gov.tr, 27.09.2010
- TKB (2009). “Organik Tarım İstatistikleri”. http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim_Organik_Tarim_Statistikleri.html, 25.07.2010.
- TÜİK (2007). “Su Ürünleri İstatistikleri”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=47&ust_id=13, 25.07.2010.

